

Második külön kiadás

IV. évfolyam 10. Ára 50 fill. 1931. május 13

SZOMBAT

Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
VI., Gróf Zichy Jenő ucoa 43.
Telefon: Aut. 271—35.

Előfizetési ára: Egész évre 20 P.
Piramis papiron 30 P.
Postatakpt. csekksz. sz. 16760

A kasrusz és a Pesti Izr. Hitk. sorsdöntő órái

Át akarják adni a
kasruszt az orthodox
hitközségnek
Veszélyben a pesti
rabbiság tekintélye

Az orthodoxok is fáznak a barát-
kozástól. — Üzlet vagy unifikáció?
Lédermann Mór küldöttséget ve-
zetett az elnökhöz

A mészárosok kérelme a pesti izr. hitközség előljáróságához és a zsidó nagyközönséghez

Mélyen tisztelt Hittestvérek!

Az adja kezünkbe a tollat, hogy még mindig reméljük: elvonul a veszedelem, mely kiüti kezünkből a mindennapi kenyeret. Még mindig reméljük, hogy nem valósul meg a «kasrusz-unifikáció», mely azt jelentené, hogy 28 mészáros existenciája egyik napról a másikra megszűnik. Még mindig reméljük, hogy a pesti izr. hitközség konzervatív elemei és a hitközség élén álló vezetőség visszariad attól a végzetes lépéstől, mely — szerintünk — a hitközség oszlopait aláásná és meglazítaná, *a zsidó mészárosok társadalmára nézve pedig halált jelentene.* Egy tollvonással 28 existencia megszűnik, a családapán kívül a gyermekek és a csecsemők vesztik kenyerüket. De ezen existencia megszűnése azt is jelenti, hogy a mészárszékekben működő munkások és segédszemélyzet szintén kikerül a rég megszokott existenciából. Ezek között nagyon sokan vannak családos emberek úgy, hogy ezen vihar által kitépett existenciák számát alacsony becsléssel 300 lélekszámra tehetjük.

Kénytelenek vagyunk arra is rámutatni, hogy a mai nyomoruságos gazdasági viszonyok között arról szó sem lehet, hogy a kasrusz egyesítése folytán existenciájuktól megfosztott egyének más gazdasági keretben el tudnának helyezkedni.

Ezenkívül a kasrusz körül működő egyének (sakterek, felügyelők stb. stb.) száma családtagostul együtt mintegy 300 személy, akiknek hiába fognak adni rövid időre szóló végkielégítést, ezek kenyerüket elvesztik és soha többé elhelyezkedést nem tudnak nyerni. *Orthodox hitközség ezeket nem lesz hajlandó alkalmazni és a pesti izr. hitközség ezekkel szemben nem helyezkedhetik a rideg álláspontra és kénytelen lesz őket bizonyos fokig a jótékony ügyosztályhoz beutalni.* Szerződés szerint és szigorú jogi elvek alkalmazásával ezeket a szerencsétlen embereket könnyű lesz szélnek eresztetni, de az izr. hitközség erkölcsi méltósága és a humanizmus nem tűri meg, hogy ezekkel szemben a rideg, szigorú jogot alkalmazzák.

A kasrusz-alkalmazottak legtöbbje vidékről került Pestre, akik nagy orthodox rabbik bizonyítványai alapján akceptáltattak, otthagyták megszokott otthonukat, ezeknek nehéz lesz azt mondani, hogy «egy pénzügyi tranzakció folytán nincs reátok szükség» és mindenki menjen vissza oda, ahonnan Pestre felkerült. Ez a súlyos intézkedés a pesti proletariátust nagyban növelné és a hitközség jótékonyági ügyosztálya semmiesetre sem lesz abban a helyzetben, hogy ezekkel szemben az elutasító álláspontra helyezkedjék.

Ezenkívül a rokoniparágak is (nagyvágók, vágólegények, fuvarosok stb.) erősen meg fogják érezni az új rendszer hatásait, úgy, hogy *számításunk szerint körülbelül 3000 lélek veszti el részben és egészben*

az *exisztenciális lehetőséget*, minek hatása érezhetővé lesz a kultuszadónál, templomülések bérbeadásánál, adakozásoknál és intézmények támogatásánál.

Hogy a kasrusz egyesítésének milyen erkölcsi következményei lesznek, mi, alulírott kóser mészárosok nem érzünk magunkban hivatást erre vonatkozólag véleményt mondani. Csak szerényen arra vagyunk bátrak a közvélemény és a vezetőség figyelmét felhívni, hogy *a kasrusz egyesítéséből remélhető haszon csak papíron van meg és már a második évben kiderülne, hogy a szerződés az eredeti alapon fenn nem tartható*. Mert nekünk, mészárosoknak, módunkban áll a vásárlóközön-séggel közvetlenül érintkezni és határozottan állítjuk, hogy az *egyesítés bekövetkezte után a kasrusz igénybevétele 70–80 százalékkal le fog csökkenni*. Határozottan állítjuk, hogy az egyesülés után a mi vásárlóink nem fogják felkeresni az orthodoxia mészárszékeit. Az orthodox mészárszékek — azt lehet mondani — bizonyos «hányi-vetiséggel kezelték a publikumot, akárcsak a hajdani patikusok, mikor még kevés volt a patika. Az orthodox vásárlóközönség nagy türelemmel viselte el a velük való bánásmód minden fogyatékoságát, mert ezeknél a kasrusz olyan fontos, hogy kénytelenek bármilyen bánásmódot eltűrni.

A mi vásárló-közönségünk egyéni bánásmódhoz van szoktatva, melyről semmi körülmények között sem hajlandó lemondani. Nem állítjuk azt, hogy a mi eddigi vásárló-közönségünk rögtön áttér a tréfli háztartásra, de azt határozottan állítjuk és kiemelve hangoztatjuk, hogy *ez a réteg az orthodox mészárszékeket kerülni fogja, felkeresi részben a régi mészárszéket, kinek tulajdonosában megbizik és vásárol «felügyelet nélküli kóser hust»!*

Midőn mindezekre felhívjuk a közönség figyelmét, arra kérjük a hitközség vezetőségét, *hogy megbizottaik útján érintkezzenek közvetlenül a vásárló publikummal* és így meggyőződhetnek a fent elmondott igazságról.

Kossuth Lajos szavait használva: lehetetlen nem hinnünk, lehetetlen meggyőződve nem lennünk, hogy az Elöljáróság a fentieket megszívleli mielőtt e sorsdöntő kérdésben állást foglalna.

Hadd foglaljuk össze röviden az itt mondottakat.

1. Állítjuk, hogy a kasruszegyesítés meg fogja drágitani a hust a hitközség tagjai részére.
2. Állítjuk, hogy a rituális hus minőségileg gyengébb lesz, az új privilégium (monopolium) következtében.
3. Állítjuk, hogy az orthodoxia természetes és érthető intranzigenciája folytán 3000 zsidó lélek veszti el existenciáját.
4. Állítjuk, hogy az új berendezés nem fog használni anyagilag a hitközségnek.
5. Állítjuk, hogy a pesti neológ hitközség egy része felhagy a ritualitással és elidegenedik a hithűségtől.

6. Kérjük a hitközségi tagokat, adjanak kifejezést gyűléseken aggodalmaiknak.

7. Kérjük a hitközség Elöljáróságát: vegyék fontolóra az itt előadottakat. Nemcsak a mi anyagi érdekeinkről van szó, hanem a nagyközönség ügyéről.

**Zsidó háziasszonyok! Zsidó anyák!
Vigyázzatok a jövő zsidó nemzedékre!
Mentsétek meg a zsidó lelkeket!**

A kóser húst árusító pesti mészárosok

A kasrusz története 1919—1931-ig

A „kasrusz=unió” következményei

A háboru és az azt követő forradalmak lezajlása után, körülbelül 12 évvel ezelőtt, Dr. *Léderer* Sándor, a Pesti Izr. Hitközség megboldogult elnöke, kibontotta a «hagyományhű» zászlót, melyre egyetlen jelszó volt felírva: «*Vissza a zsidósághoz!*»

Léderer Sándor és hűséges munkatársa, Dr. *Hajdu* Marcel, a Pesti Izr. Hitközség jelenlegi elnökhelyettese és a szertartási ügyek előljárója, fáradságot és munkát nem kimélve, nagy áldozatok árán, megteremtették a hitközség kasruszát. Belevonták munkájukba a körzeteket és a körzetek segítségével naggyá fejlesztették a kasrusz-intézményeket.

*Léderer*nek első ténykedése az volt, hogy az akkor körülbelül 140 mészárszékben árusított kóser husok forgalombahozását megszüntesse és csak ott engedélyezze, ahol a rabbiság felügyelete mellett, kizárólag kóser húst árusítanak és e végből tárgyalásokat kezdett a mészárosokkal. Felajánlotta mindegyiknek, hogy jogában áll kóser hus árusítási engedélyt kérni, ha az általa bérelt helyiségben kizárólag kóser húst árusít és aláveti magát a rabbiság intézkedéseinek.

Nagy munka volt ez, súlyos támadásoknak volt *Léderer* kitéve, de erős akarattal és a zsidóság iránt érzett kötelességtudásával sikerült elérnie, hogy 36 olyan kóser mészárszék létesített, amelyekben a rabbiság szigorú felügyelete mellett és a rituális szabályok pontos betartásával juthattak hozzá hiveink a kóser hushoz.

Ugyanígy rendet teremtett a kóser baromfiárusítás terén is, valamint megszervezte a hitközségi baromfi-vágódákat, miáltal lehetővé tette, hogy a város különböző helyein lakó zsidóság a rituális vágást eszközölhesse.

De rendet teremtett a közvágóhidon is, ahol a régebbi időben a kasrusz terén súlyos visszaélések történtek és bevezetett egy olyan rendszert, hogy a megbízható metszők által vágott állatból származó husok olyan jelzéssel láttattak el, melyekről kétségtelenül megállapítható

volt az a körülmény, hogy azok mint kóser husok kimérhetők.

Felállította a hitközség saját kezelésében lévő macesz-gyárat, mely modern technikai berendezésénél fogva, a vallási követelményeknek megfelelően, a leggyorsabb módon tudja a maceszt előállítani. Ugyancsak keresztülvitte a legszigorubb rabbisági ellenőrzést a macesz-gyárban.

Végül életrekeltette a hitközség egyetlen kóser szalámi és füstölthúsárugyárát, miáltal lehetővé tette, hogy a főváros zsidósága jóminőségű és a rituális szabályoknak megfelelően előállított kóser füstölthúsárukhoz juthasson.

Mindezen intézkedéseivel nemcsak erkölcsi eredményt ért el, hanem azt is elérte, hogy mindazok, akik azelőtt a kóser husokat, a baromfineműeket és a füstölthúsárut, valamint a maceszt az orthodoxoknál szerezték be, látva a reorganizált kasruszt, a mi hitközségünk intézményeit támogatták és nálunk fedezték szükségleteiket.

Nagy konkurrenciát láttak ebben az orthodoxok. Igyekeztek is először dezavualni a mi kasruszunkat és amikor ez nem sikerült, kezdték Léderert megkörnyékezní, hogy csináljanak egy «kasrusz-uniót». Folytak is erről tárgyalások, közben Léderer Sándort az Ur magához szólította, a szertartási ügyek *Dr. Hajdu Marcell* gyakorlott kezébe kerültek. De jött az új elnök-utód: *néhai Kaszab Aladár* és újra megindultak a tárgyalások. Kaszab Aladár is meghalt anélkül, hogy ideje lehetett volna a kérdésekről érdemben tárgyalni.

Közben *néhai Feldmann Mózes* rabbi halála után meghívták a kasrusz ügyek vezetésére *Dr. Fischer Benjámint*, aki nagy agilitással tovább fejlesztette a kasrusz intézményeket és olyan nivóra emelte a kasruszt, hogy az ma méltán vetekedhetik az orthodoxokéval. Érthető tehát, hogy orthodox részről ezt a felülkerekedést nem jó szemmel nézték és mármost a jelenlegi elnökkel, *Stern Samuval* próbálkoznak *egy olyan megállapodást létesíteni, mely szerint a neologok egy bizonyos évenként fizetendő fix összeg ellenében átadnák a kasruszt az orthodoxoknak. E téren megszűnne a rabbiság felügyeleti joga és — állítólag 15 évig diktálnának, minden tekintetben a kasrusz ügyek terén.* Felmerül tehát a kérdés: *mi szüksége van egy közel 70.000 tagot számláló hitközségnek arra, hogy egy 1.000—1.100 tagot számláló kis hitközséggel, egy ilyen nagy horderejű kérdésben társuljon és kiadja kezéből az egyetlen erkölcsi alapot, mely egy hitközséget törvény, valláserkölcsi és egyéb szempontokból hitközséggé minősít.*

A két hitközség között folytatott tárgyalásokban résztvevő egyik mértékadó egyéniség úgy nyilatkozott, hogy a neolog hitközség részéről «anyagi okokból» szükséges a «kasrusz-unió».

Hiteles számadatok ennek ellenkezőjét bizonyítják, mert úgy az 1929-es mint az 1930-as években a hitközség nem fizetett rá a kasruszra, sőt szép jövedelmet jelentett számára. Feltéve, de meg nem engedve, hogy a hitközség nem keres a kasruszon, sőt tovább meggyünk: ráfizetne a kasruszra, még akkor sem szabad a kasruszt kezéből kiadni és átjátszani adófizető tagjait vallási szempontból egy másik hitközségnek.

Megfeledkezik a hitközség vezetősége arról a jogi abszurdumról, mely ez esetben bekövetkezik. Az 1868. évi királyi dekrétum világosan

szabályozza a kongresszusi (neolog) hitközségek jogait és kötelességeit. Ez a törvény imperative előírja, hogy *a hitközség tartozik tagjainak rituális ellátásáról saját kebelében gondoskodni. Ha ezt elmulasztaná és ezt a rituális ellátást egy másik hitközség által eszközöltetné, akkor ez a hitközség tartozik beleolvadni a másik hitközségbe.*

Megfelekedett tehát a hitközség vezetősége arról, hogy egy élő törvényt felrugni nem lehet, de megfelelnek arról is, hogy *ez esetben a hitközség tagjai, elvesztvén egyik legnagyobb jogukat, megtagadhatják a hitközséggel szemben kötelezettségeik teljesítését, vagyis nem tartoznak a hitközség terheihez hozzájárulni.* Hogy ez gyakorlatban mit jelent, az mindenki által közismert.

Vizsgáljuk most már a kasrusz átadásának gyakorlati jelentőségét.

A hitközség vezetősége megfelelnek arról, hogy a Budapesten élő ugynevezett neolog zsidók nagy részének vallási mentalitása nagyon laza alapokon nyugszik. De azért kóser hust fogyasztanak, mert a neolog kóser mészárszékekben megkapják ugyanazokat a jóminőségű husokat, mint a tréfli mészárszékekben. Köztudomásu azonban, hogy az orthodox hitközség mészárszékeiben csak az orthodox tagok vásárolnak, vagy olyan neologok (persze csak nagyon kevesen), akik nem saját meggyőződésük miatt, hanem azért, mert szülőik, vagy vidéken élő testvéreik előítélettel viseltetnek a neolog kasrusz iránt. Már most elképzelhető-e az, hogy az a neolog háziasszony, aki a kasrusz szabályait háztartásában lazán kezeli, be fog menni egy olyan mészárszékbe, mely az orthodoxok kezelésében áll, megvásárolja ott a silányabb minőségű hust? De nézzük az érem másik oldalát is. Az orthodoxok a kasrusz terén monopoliumot élveznek és köztudomásu, hogy *minden monopolium egy drágítási jolyematot von maga után.* Így lesz ez itt is. *Azt a szegény zsidó asszonyt, aki görcsösen fog ragaszkodni ősi törvényeinkhez, valósággal ki fogja használni az orthodoxia, hogy minél nagyobb jövedelmet biztosítson magának.* A vallásához görcsösen ragaszkodó zsidó asszony egyideig majd türi is ezt, de egy szép napon meghasonlik önmagával, eltávolodik a vallásától és miután más kóser hust nem kaphat, mint orthodoxot, kénytelen lesz tréfli hust vásárolni. Nem kell több, mint 20—25 év és az ilyen házakban nevelődő leányok, illetve leendő háziasszonyok azt sem fogják tudni, mi fán terem a kasrusz.

De mindezekre nem gondol a neolog hitközség vezetősége, csak egy cél lebeg szeme előtt: megszabadulni 60—70 szegény alkalmazotttól, akik ma alamizsna-bérért szolgálják őket, megszabadulni a kasrusz-rabbitól, aki azért nem tetszik nekik, mert a kasruszügyek terén nem ismer tréfát és nem enged beleszólást intézkedéseibe, megszabadulni az állandóan «alkalmatlankodó» és magukat elnyomni nem engedő mészárosoktól és baromfi árusoktól.

Szóval monopoliummá akarják tenni a kasruszt, hogy annak busás jövedelmén osztozkodhassanak.

De megfelelnek a hitközség vezetősége arról is, hogy ez az

állítólag tizenöt évre tervezett «szerződéses viszony» éppen olyan lesz, mint a «papiros-békészerződés», amelyet a szerződő felek akkor rugnak fel, amikor nekik tetszik. *Ha ugyanis — ami egészen bizonyos — az orthodoxok azt látják, hogy ez a kasrusz nekik nem üzlet, hogy ezen nem lehet annyit keresni, mint ahogy ők ezt higondolták, hogy az ugynevezett neologok nem fogják az ő kasruszukat igénybe venni, vagyis csökkennek a «kasrusz alanyok», akkor egyszerűen azt fogják mondani: Nem tudjuk fizetni a kikötött összegeket, végtelenül sajnáljuk, de az ügyletet kénytelenek vagyunk sztornirozni. Mit tehet erre a nagy hitközség? Legféljebb perelheti a maroknyi orthodoxiát, de akkor az egész világ zsidóságának megbotránkozását fogja kihívni, mert azt mondják, hogy a hatalmas és nagyon gazdag pesti hitközség tönkrel akarja tenni a maroknyi orthodox hitközséget. Hogy ez bekövetkezik: ez kétségtelen!*

Azzal sem törődik a Pesti Izr. Hitközség, hogy a nagyvágók iparágát a kasrusz-unióval teljesen kiszolgáltatja az orthodoxiának. Ezek a nagyvágók sohasem fognak abba belenyugodni, hogy az orthodoxok monopolisztikus helyzetüknél fogva, a kóser hus árát diktálhassák. Ma könnyű helyzete van a nagyvágónak, mert ha az orthodoxok nem fizetik meg a husért a rendes árat, átmenekül a neológhoz, ott vágatja marháját és ezzel mintegy árszabályozó műveletet végez.

Szólhatnánk még arról a felháborodásról, amelyet ez a «kasrusz-unió» a belföldi és a világ hitközségei körében élő fog idézni. Ilyenre még precedens nem volt!

Ha a hitközség vezetősége megcsinálja a «kasrusz-uniót», a pesti község tagjainak jele kénytelen lesz a hitközségből kilépni és megalakítani a pesti statusquo zsidó hitközséget, amelyhez törvényben biztosított joga van, mert saját hitközsége kebelében nem találja meg vallási szükségletének kielégítését.

M. B. A.

Aktuális sorok

Eltörlik a rabbiságot

Nem mondják ki nyíltan, de mikor a «kasrusz-unifikáció» szerződését aláírják, tudatosan vagy tudat alatt azt hirdetik és annak a konzekvenciáit vönják le, hogy a rabbiság mai tagjai nem élnek komoly, teljes értékű zsidó életet és hogy megbizhatatlanok. Különben ez a szomorú gondolat sohasem válhatnék valósággá. Azonban ennek kihatásaként a rabbiszeminárium rendszere és neveltjei felett is pálcát törnek, s ennek hatása mutatkozni fog az egész vonalon. Megingatja a vidéki rabbik tekintélyét és megingatja a vidéki hitközségek vezetőiben a gerinces önérzetet.

Mit fognak mondani gyermekeink az unokáknak?

Ha a késői unokáink megkérdezik gyermekeinket a biblia szavaival: «Ki jisolchó binchó...» Ha azt kérdezi majd az unoka: Mi ez? Miért vagyunk tagjai egy olyan hitközségnek, melynek nincs rabbiséga, melynek nincs kasrusza? Hát miért és miben különbözik a mi hitközségünk a világ összes hitközségeitől? Erre az akkori apák, a mi gyermekeink tétovázva tudnak csak válaszolni és ők is majd elmondják az ősrégi szavakat: «Rabszolgái voltunk a fáraónak...», értsd alatta a Mamonnak: az anyagelvűségnek. Elmondjuk a gyermekeknek, hogy ez a rendszer olyan időben keletkezett, mikor apáink lelkéből kiszikkadt minden idealizmus, mikor az ősrégi tudományok helyetti a «Tartozik—Követel» rovatát tanulmányozták és tartották szem előtt. Ezen szomorú korszak hagyatéka szakadt reánk és ezért nélkülözzük minden hitközség főposztulátumát: a k a s r u s z t!

עבדים היינו לפרעה במצרים

Mi van eladó?

Nem eladó az apától öröklött *talisz* és *tefilin* és nem eladó a *Jahrzeittaferli*. Nem eladó a templom, a thóratekercs és egyik felekezet sem adja el a templomi kegyuszereket. Nem eladó a családi sirbolt és senkisésem adja el az ereklyeként őrzött családi cimeres pecsétgyűrűt. És nem eladó a Magyar Szent Korona. Ha a trianoni béke után a nagyhatalmak azt az ajánlatot tették volna, hogy a Magyar Szent Korona kiadása ellenében elengedik az összes reparációs követeléseket, a magyar nemzet ezt az ajánlatot felháborodással utasítja vissza. Inkább 3 generáció napi 2 órai többletmunkát vállal, de a Magyar Szent Korona átengedéséről nem hajlandó tárgyalni.

Éppen úgy lehetetlen arról tárgyalni, hogy a kasruszt bárkinék is átengedjük. Ez nem eladó, mert hozzátartozik a hitközség felségjogaihoz. Ha a kasrusz nagy áldozatokat igényel, ha ezt adóból nem tudjuk fedezni, akkor alakítani kell egy «*kasruszt fenntartó egyesületet*», vagy találni kell módot és utat a kiadások csökkentésére. El kell követni minden lehetőt és lehetetlent, csak egyet nem lehet: a k a s r u s z t á t e n g e d n i!

Utban a reform hitközség

A kasrusz-egyesítésnek kieszelői azzal érvelnek, hogy kizárólag egy adminisztratív intézkedésről van szó, mely az erre vonatkozó kiadásokat a felére csökkenti. Így, profán szemmel nézve és a rideg anyagiasság álláspontjára helyezkedve, a Tizparancsolatnak szombatra való parancsolatait közönséges szociális intézkedésnek lehet minősíteni és ezen eszmekörből elindulva, odáig lehet jutni, hogy a szombatot áthelyezzük vasárnapra. Ezt is lehet adminisztratív intézkedésnek minősíteni. Akik azonban hisznek a biblia isteni eredetében, a sinai kinyilatkoztatás valóságában, azok «szentségtelen kézzel» sohasem fogják érinteni valásunk ezen kardinális tételét.

Ezen az úton haladva, a pesti izr. hitközség nem tud megmaradni a mai nagyságában és előbb-utóbb két részre tagozódik. A konzervatív elem megalakítja a «status quo» közületet, a megmaradó rész, berlini mintára, mint «reform község» tengeti további évtizedekig egyre kihaló életét.

Új kartel — új drágítás

Eddig is volt «macesz-kartell». Ennek az volt a következménye, hogy a 30—32 filléres lisztből előállított maceszt — úgy az orthodoxok, mint a neológok — kilogrammonként 1 pengő 70 filléres áron árusították. De ugyanezt a maceszt vidéki hitközségeknek — frankó odaszállítva! — 70—76 fillérért adták!

A kasrusz-egyesítés nem egyéb, mint a kartellszerűségnek eddig ismeretlen válfaja. Hogy ez, mint minden kartell és monopólium, szintén árdrágítást von maga után — az kétségtelen. Annyi bizonyos, hogy ezen rideg, üzleti tranzakció semmiesetre sem szaporítja a kasruszt igénybevevő egyének számát.

A szépséges egyiptomi királyleány és Salamon király bűne

Régi bölcseink tanítják: Mikor Salamon király elvette az akkori egyiptomi Fáraó leányát, ezzel utat nyitott az akkori egyiptomi laza erkölcsöknek, sőt a királyasszony és kísérete részére templomot építtetett, hol az egyiptomi jövevények saját ritusuk szerint imádhatták állat-isteneiket. Támadt a tengerben egy fővény, erre épült fel Róma és az a hatalom, mely évszázadok után elpusztította a mi legszentebb templomunkat.

A mi bölcseink ezzel azt akarják jelképezni: midőn Salamon király régi, puritán zsidó erkölcsök mellett szabad utat nyitott az egyiptomi erotikus kultusznak, ezzel gyökereiben támadta meg a zsidóság létalapjait, többé semmi sem tudta feltartani a Végzetet.

Most is, mikor a hitközség vezetősége lemond az önálló kasruszról és megrendíti a hivek lelkében a hitet a rabbiság iránt, ezzel aláássa a Hit gyökereit úgy, hogy a Végzet kikerülhetetlen és csak idő kérdése: El kell pusztulni!

Rothschild és az egyházi

Ha Rothschild kölcsönad egy szegény, nagycsaládos egyházfinak 100 pengőt, hiába kap erről váltót vagy közjegyzői okiratot, erkölcsi lehetetlenség, hogy Rothschild ügyvédje útján elárvereztesse a szegény samesz utolsó cók-mókját. Ha Baracs Marcell, Glücksthal Samu, vagy Jacobi Béla dr., akik az ügyvéd-társadalom ormán ülnek, bérbeadnak egy szegény, öreg ügyvédnek egy lakást, a szerződés csak őket köti, viszont erkölcsi lehetetlenség az, hogy az ügyvédtársadalom ezen kiválóságai kilakoltatási eljárást indítsanak egy kivénült, öreg kollégával szemben, aki házbérkötelezettségeinek nem tud pontosan

eleget tenni. Éppen így, ha a Pesti Izr. Hitközség, mely azzal kérkedik, hogy a világ legnagyobb hitközsége, szerződéses viszonyba lép az aránylag kicsi orthodox hitközséggel, ez a szerződés mindig egyoldalú marad. Hiába kötnek ki a szerződésben tízféle pönálét és hiába írják bele 12 féle akasztófát, ez mindig csak a nagy és hatalmas izr. hitközséget kötelezi, az orthodoxokat soha! Mihelyt az orthodoxok rájönnek arra, hogy rájuk nézve a szerződés kényelmetlen, vagy — mondjuk — nem eléggé lukratív, abban a percben a maguk részéről felborítják a megállapodást és a nagy hitközségnek nem lesz erkölcsi lehetősége, hogy a szerződésben lefektetett jogaival élhessen, hogy az abban kikötött kötbéreket behajtsa.

A pesti izr. hitközség Trianonja

Trianoni szerződés lesz az, melyet most a hitközség a budapesti orthodoxiával kötni szándékozik. És akinek a neve ott fog disztelenkedni, az Herosztáteszként bevési a nevét a 130 éves hitközség történelmi könyvébe.

Miért fizetünk kultusz-adót?

Mi, zsidók, semmit sem kapunk ingyen, mindenért fizetnünk kell. Ha gyermek születik, ha megérjük a barmicvát, ha férjhez adjuk leányunkat, ha haláleset van a családban, minden ilyen eseménynél fizetnünk kell. Más felekezeti tagjai ingyen mehetnek a templomba, mi, ha nagyünnepkor imádkozni akarunk, ezért fizetnünk kell. Ha felhívják a Tórához, akkor kötelesek vagyunk adományokat felajánlani, ha igénybe vesszük a kasruszt, akkor fizetünk fogyasztási adót, sőt még a hitnókiadás sem ingyenes nálunk. Hát miért fizetünk egyenesadót? Kizárólag azért, hogy ennek ellenében a hitközség tartozik kasrusz-intézményeket fenntartani. Ha erről lemond a hitközség vezetősége, akkor nincs értelme annak, hogy mi kultuszadót fizessünk. Megjegyzem, ha a hitközségben élő nagy tömegek, nevezetesen az előljáró urak, képviselőtestületi tagok, a gazdagok és a hatalmasok és mindazok, akik a zsidóság révén vagyonhoz, hatalomhoz, tekintélyhez, kitüntetéshez és magas ranghoz jutnak, rituális konyhát vezetnének és így közvetve támogatnák a hitközséget, akkor a hitközségi jövedelem oly mértékben szaporodnék, hogy az egyenesadókat akár el is lehetne törölni.

Utánunk az özönvíz

Jeremiás könyvében olvasható: «Ha pedig ez a nép, vagy az ilyen próféta vagy pap kérde tőled: «Mi az Örökkévaló üzenete?», feleld nekik: «Hogy mi az Örökkévaló üzenete? Az, hogy kiirtlak benneteket, ugymond az Örökkévaló». Ha bekövetkezik a képtelenség, ha megvalósul a lehetetlen, ha lemond a hitközség legfontosabb jogairól és még fontosabb kötelességeiről, akkor előjegyzésbe kerül a mi büszke és nagy hitközségünk az enyészeti könyvében, reménytelenül és segítség nélkül, és mi is kiérdemeljük Jeremiás profeciáját, mely szerint el kell pusztulni.

ונשתי אתכם נאום ד'

Kenéz-Kurländer Ede dr.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A kasrusz ügy újabb fejleményei

Lédermann Mór küldöttséget vezetett az elnökhöz

Egyre nagyobb méreteket ölt a «Szombat» által kezdeményezett kasrusz-átadás elleni mozgalom. Az összes körzetekben a konzervatív elemek megmozdultak és ezek nevében f. hó 10-én *Lédermann Mór* vezetése alatt küldöttség kereste fel *Stern Samu* hitközségi elnököt. A küldöttség kizárólag képviselőtestületi tagokból állott, nevezetesen: *Weisz Ede*, *Mestitz Jenő*, *Edelmann Jakab*, *Schwarcz Mór*, *Tauszig Vilmos*, *Weisz Jónás*, *Imhóf Géza*, *Guttman Mór*, *Árvai Henrik*, *Dr. Schönfeld József*, *Fleischmann Tivadar*, *Hadinger Ede*, *Reichenberg Jakab*, *Dr. Bernfeld Izsó*, *Kovács Ernő*, *Tausz Vilmos*, *Vámos Henrik*, *Kohn Armin*, *Leszlauer Gyula*, *Steiner Henrik*, *Kramer Dávid*, *Gerő Márton*, *Engl Márton*.

Lédermann Mór a következőket mondta: Eljöttünk kifejezni álláspontunkat, miután tudomásunkra jutott, hogy az elnök ur át akarja adni a kasruszt az orthodoxoknak. Tekintettel arra, hogy mi nemcsak képviselőtestületi tagok vagyunk, hanem szószólói sok ezer zsidó családnak, akiknek kóser háztartásuk forog veszélyben, ki akarjuk fejteni álláspontunkat, mely szerint *nem tűrhetjük, hogy erről az átadásról még csak szó is lehessen. Egy hitközség kasrusz nélkül nem állhat meg.* Figyelmeztetjük elnök urat, hogy 300 zsidó testvérünk, akik a kasrusz körül foglalatostkodnak, kenyér nélkül maradnak és ez a 300 család körülbelül 2000 zsidó lelket jelent. Kérjük, hogy ettől a programmtól tekintsen el, mert 68.000 zsidó adófizető ugysem kap egyebet a hitközségtől, mint a kasruszt. Minden egyébért fizetnünk kell. A befizetett adóért legalább kasruszt kapjunk.

Stern Samu válaszában kijelentette, hogy a kasrusz a hitközségnek évente 180.000 pengőjébe kerül, az orthodoxnak 200.000 pengőbe. Ezirányban takarékoskodnunk kell és úgy vélem, hogy adminisztrációnkat egyesítjük. De kijelentem, hogy *nem tűrök sem a képviselőtestületben, sem azon kívül rendbontást és ha ilyeneket tapasztalok, ezeket leépítem.* (*Lédermann Mór* közbeszól: Ezek az urak is 5 évre vannak választva, mint az elnök ur!) Tekintettel tehát arra, hogy a takarékoskosságot keresztül akarjuk vinni, a felügyeletet az orth. rabbiságra akarjuk bizni. Nálam járt *Fischer Benjámín* rabbi, akinek megmondottam: nagyon természetes, hogy előzetesen a rabbisággal óhajtók értekezni. *Fischer Benjámín* engem ezért a szószekekről kiprédikált.

Nagyon csodálkozom, hogy a küldöttség egyik tagja olyan élénken érdeklődik a kasrusz iránt, holott fia felekezetenélküli. (Zajos tiltakozás.)

Vámos Henrik megjegyezte, hogy a küldöttség tagjai nem felforgatók, hanem ragaszkodó, hithű katonái a hitközségnek, de csak addig haladnak együtt a vezetőséggel, míg ez komoly zsidó érdekekbe nem ütközik.

A küldöttség nagy felháborodással távozott a hitközség épületéből.

Nyiltlevél óbudai Freudiger Ábrahám urhoz

az orthodoxia elnököhöz!

Méltóságos Uram!

Mint hithű katolikus ember fordulok a hithű zsidók vezéréhez. Közel husz esztendeje alkalmam volt a zsidóság lelkiületét kiismerni. Közel 20 év óta rituális hust árusítok a pesti izr. hitk. felügyelete alatt. Soha semmiféle panasz ellenem nem érkezett, mert életelvem volt, — hitvány ember az, aki az olyan lelkiismeretbeli kérdést, mint amilyen a ritualitás, nem veszi 100 százalékos komolysággal. Olyan szent volt előttem a zsidó felebarátaim ritualitása, mint vallásomnak kardinális szabályai. Megdöbbenéssel értesülök, hogy a hitközség 26 zsidó kartársammal engem is meg akar fosztani existenciámtól. Kartársaim azt mondják, hogy Méltóságod

kezében van a döntés kulcsa. Arra kérem tehát: sziveskedjék gondolni mindkettőnk vallásának közös tételére: a felebaráti szeretetre. Ezer-szer volt alkalmam keresztény hitestvéreim előtt bizonyítgatni, hogy a zsidó vallás igenis a szeretetet, jótékonyt és méltányosságot tanítja.

Méltóságos Uram! Gondoljon mindezekre, mikor ez ügyben dönteni kegyeskedik.

Maradok Méltóságodnak

alázatos szolgája

Stockinger János

r. kath. vallásu kóser mészáros

Fizessen elő a „Szombatra“

Országos Rabbiképz - Zsidó Egyetem Könyvtára

Az „unifikáció” orthodox szempontból

Nagy meglepetéssel olvasom kezemhez került Szombat legutóbbi számában azt a tervet, hogy a nagy pesti neolog hitközség kasrusz-unióba akar lépni az orthodox hitközséggel és az egyik cikk hivatkozik e tekintetben a bécsi állapotokra. Ez a hivatkozás nem teljesen helytálló, ezt mint bécsi lakos mondhatom. Az osztrák törvény nem enged meg külön autonóm orthodox hitközséget és így tehát még egy igazi kasrusz-unifikáció sem jelentene elv-feladást. Ellenben mi, Magyarországból Bécsbe szakadt orthodoxok, úgy lettünk nevelve, hogy az orthodoxia elvhűségének, következetes vallásosságának fellegetvára az önálló orthodox szervezet. Ezért tűnt föl előttünk kora ifjuságunktól kezdve rémségnek és vallásosságunk lerombolásának az unifikáció, ami azt jelenti: uniót alkotni. Ez unió-alkotás ellen dolgoztak a mi dicső emlékü nagyjaink: a Keszáv Szoferek, a Maharam Schikek stb. És ez ellen akarnának vétkezni a pesti orthodoxok? A Magyar Zsidó Unió se husos, se tejes alakulata után most már a kasrusz-unió? A Magyar Zsidó Uniót állítólag politikai kényszer hozta létre. Vajjon ki s mi kényszeríti a kasrusz-unióba a pesti orthodoxiát? Talán a pénzügyi helyzet? Szomorú lenne, ha így volna. És nem kell-e arra gondolni, hogy deficit is beállhat és akkor tulajdonképpen az orthodoxok pénzéből neolog intézményeket támogatnak majd, mivelhogy a szerződő felek bizonyára megegyeztek a haszonra és a deficitre vonatkozólag. Vagy talán olyan biztos üzlet ez, hogy a deficit ki van zárva? És ilyen üzletet kienged a neologia kezéből? Érthetetlen!

Innen távolból nem ítélem meg az üzleti szempontokat, csak az orthodoxia szemszögéből nézem a dolgokat. Már a gomoro idején tudták azt, hogy a közös étkezés legbiztosabb előfoka a teljes beolvadásnak. Ezért tiltották el a Minim kenyerét, olaját és a velük való közös borivást. Ha a régiek a kenyér-unifikációtól féltek, az utódok nem félnek a hus-unifikációtól?

Azt lehetne mondani, hogy: talán ez majd sok neolog számára a megértés útját egyengeti. Ha a neolog hitközség előjárósága ezt gondolja, akkor eszébe kell juttatni azt a vallástörvényi alapigazságot, hogy fontos a kasrusz, de még fontosabb a házasságkötés és különösen az elválás «kedasz vechedin» szerinti pontossága, így tehát ne csak a kasruszt engedje át az orthodoxiának, hanem mentse jól saját rabbijait az esketéstől, a get-adástól és egyedüli működési területüknek temetési beszédek tartását hagyja meg.

Orthodox szempontból és tapasztalathoz nézve a dolgot, hogyan is áll ez az ügy? Bizonyos, hogy a neolog konyhán

keresztül elvezethet az ut az orthodox kasruszhoz, de aki egyszer a tréfli háztartásra ment át, az nem lesz soha orthodox kóser megtérő. Márpedig az bizonyos, hogy az új *kasrusz-unifikáció* következtében azoknak egy része, akik eddig neolog mészárszékben vettek húst, teljesen a tréflire fognak áttérni.

Szabad-e ezt előidézni az orthodoxiának? Hát nem tanultuk még gyermekkorunkban azt, hogy ilyen esetekre is vonatkozik a tóra ama tilalma: «Vak elé ne tégy akadályt.»

Igazi orthodox vallásosság az emberiség törvényei betartását is követeli. Az új unifikáció következtében sok becsületes, derék, orthodox vallásosságú ember, akit a sors mostoha-sága a neolog kasrusz szolgálatába kényszerített, elvesziti azt a falat kenyeret, amelyet meg kell osztania asszonnyal és ártatlan gyermekekkel. És megteheti-e egy orthodox ember, hogy zsidó emberek szájából kivegye a kenyeret és nem hallaná ez eljárásnál Isten szavát: «Testvéred vérenek a szava kiált hozzám a földről.» Nem gondolják-e, hogy egy ilyen eljárás a magyar neologiában azt a hitet kelti majd, hogy az orthodox vallásossághoz nem tartozik a kimélet és a humanizmus?

Messziről nézve a dolgot, odakiáltom az orthodox testvéreimnek a szót, amelyet megdicsőült rabbijaink ezrei ismételnek: «Ó, testvéreim, ne cselekedjete rosszat.»

אל נא אחי תרעו

Süssmann Mayer
Wien.

Nyilatkozat

Az «Egyenlőség» és az «Egyetértés» legutóbbi számában foglalkoznak a zsidó mészárosok sip-utcai fogadtatásával. A hirdás nem fedti teljesen a valóságot és mi az igazság érdekében gyorsírói jegyzet alapján közöljük Stern Samu elnök beszédét:

Tudom, hogy az urak miért jöttek ide. Tessék tudomásul venni, hogy az egész kasrusz-átadási kérdés pletyka. Arról van szó, hogy a hitközségnek van egy belső adminisztrációja, amelyet egyszerűsíteni óhajt, illetve költségmegtakarítást akarunk elérni. A 300.000 pengő deficitet redukálni akarjuk. E célból tárgyalások folynak az orthodoxokkal arra nézve, hogy a kasrusz egységes vezetés alá kerüljön, miáltal a személyzeti kiadások redukálódnak. De nem mindegy-e az uraknak, hogy a kasruszra Fischer Benjamin ügyel, vagy az orthodoxok egyik papja? (Közbekiáltás: Nem mindegy!) Az önök existenciáját senki sem akarja elvenni, sőt legfőbb gondom, hogy Önökön segít-

sek, mert Önök ugyanis tönkremennek. Legfeljebb arról lehet szó — ha az új renddel nem lesznek megelégedve —, akkor üzleteiket megváltjuk. A szerződéstervezetet én nem láttam, annak tartalmát nem ismerem, részletekbe tehát nem bocsájtkozom.

Pogány alelnök itt fel akarta hívni Stern Samu figyelmét egy husipari szaklapban megjelent cikkekre és meg sem várva, hogy Pogány mit akar mondani, idegesen közbevágott:

„Fütyülök a lapokra!”

A kóser húst árusító mézárosok

Olvasom,... **nem olvasom...**

Nem olvasom

Bethlen István gróf 1930. július 8-án Debrecenben beszámolóbeszédében többek között a következőket mondotta: «Elsősorban politikai és nem gazdasági kérdés ez, és ha gazdasági köpenyben nyújtják is nekünk, azért mögötte a farkasbört mindig érezni lehet.» — Az unifikáció is első sorban szertartási kérdés és ha most gazdasági köpenyben nyújtják is nekünk, azért mögötte mindig érezni lehet a farkasbört.

Olvasom

Végre megszólalt az «Egyenlőség» is a kasrusz-ügyben. Igazat akar adni egyszerre a farkasnak is és a báránynak is. De ha kérdezed, nyájas olvasó, hogy mit mond, azt kell felelnem: Nem értem ugyan, de azért tanulságos. Az ember megtanulja belőle, hogy: mi is az a «h a l a n z s a»?

Olvasom

A Temesvárott megjelenő Uj Kor című lapban Nebel Ábrahám dr. nagyszalontai főrabbi, nyílt levelet Intéz Kenéz-Kurländer Ede dr.-hoz, a Szombat szerkesztőjéhez. Ennek az érdekes és alapos tudásra valló levélnek, mellyel nincs helyünk most bővebben foglalkozni, egyik paszusa így szól: «Minden országnak olyan a zsidósága, amilyent megérdemel, de minden zsidóságnak olyan a gazdanépe is, amilyent megérdemel.

Olvasom

Landau Jakab emlékezetes budapesti szereplését azzal tetőzte be, hogy könyomatosában telekürtölte a világot ezzel a kitétellel: «Der Pressechef der Pester Izr. Gemeinde, Dr. Hugo Csergő.» Bármennyire hízogő lehet Csergő Hugóra, hogy a Landau-féle könyomatos jóvoltából nevét szárnyára kapta a világ-hir, sajnálattal ki kell jelentenünk,

hogy legjobb tudomásunk szerint sajtófőnöki állást még nem szerveztek a Pesti Izr. Hitközségnél. A hitközségnek erre sem pénze, sem szüksége nincs és ott mégsem tartunk „*Landau* ur nevezzen ki számunkra sajtófőnököt.

Szerkesztésért és kiadásért felel:
Dr. KENÉZ KURLÄNDER EDE

Admirál nyomdai műintézet
Rózsa-u. 15—17. Telefon: 334.85
Felelős vezető: *Goldmann Henrik.*

Kérelem a zsidó háziasszonyokhoz!

Felkérjük zsidó háziasszonyainkat sziveskedjenek lapunk hasábjain — mely a kasrusz ügy érdekében minden zsidó hívőnek díjtalanul áll rendelkezésére — arra nézve nyilatkozni, hogy mi a véleménye a „**kasrusz egyesítéséről**“ tisztán háztartási szempontból?

Minél nagyobb számban kérjük hozzászólásait, mert csak így tudjuk megakadályozni azt, hogy a „**kasrusz monopolium**“ folytán zsidó háziasszonyaink, a mai súlyos helyzetből, egy még súlyosabb helyzetbe jussanak.

A „SZOMBAT“ szerkesztősége

VI., Gróf Zichy Jenő utca 43.

Lapzártakor

értesülünk arról, hogy a „Szombat“ küzdelme sikerrel kecsegtet. Részleteket még nem tudunk pontosan, de már most le lehet szögezni, hogy a budapesti aut. orth. hitközség előjárósága a legnagyobb mértékben honorálta a „Szombat“ aggodalmait a „kasrusz-unifikáció“ ügyében. Különösen Süssmann Mayer Wien-i munkatársunknak az orth. vallási különállást féltő cikke keltett mély hatást a budapesti orthodoxia vezetősége körében. Az orthodox különállás védelmére a budapesti orth. hitközség oly feltételeket volt kénytelen szabni, amelyeket a pesti izr. hitközség önlealázás nélkül nem fogadhat el.